

Slavnost Zjevení Páně

6. ledna

Iz 60, 1 – 6

Hospodinova velebnost září nad tebou.

První roky po návratu z babylónského zajetí nebyly vůbec skvělé a zářivé, ale naopak temné a skličující. Tísňivé poměry (chudoba, chrám a město v rozvalinách, úklady nepřátel) mohly vést k domněnce, že „Boží ruka je krátká ke spasení! (Iz 59, 1). Jeruzalém dostává ohromné zaslíbení: místo temnoty přijde světlo, místo chudoby a poníženosti velebnost Boží. Ke „zbytku Izraele“ se připojí nejenom další Židé dosud rozptýlení ve vyhnanství (verš 4), ale dokonce další národy z přímořských oblastí a z Arábie (verš 6). Nebude už strádání, neboť Jeruzalém „zaleje“ bohatství moře (verš 5). Mudrci, kteří přišli se svými dary do Betléma, jsou prvními představiteli „národů“, kterým zazářil Kristus jako „světlo světa“.

Ef 3, 2 – 3a.5 – 6

Nyní bylo oznámeno, že také pohané mají stejná dědická práva.

Již ve Starém zákoně nacházíme proroctví o spáse pro všechny národy, avšak tyto výroky zůstaly určitým způsobem nepochopitelné a temné, dokud Kristus plně neodkryl jejich tajemství. V něm se také pohané mohou chopit milosti blízkého společenství s Bohem a s izraelským národem. V Ježíši Kristu jsou totiž zboženy bariéry, které jsou mezi Židy a pohany i mezi jednotlivými pohanskými národy. Jednota mezi národy, která v prapočátcích lidstva nebyla dosažena pouhým lidským úsilím (srov. Gn 11, 1 – 9), je nyní dosažitelná v Kristu. Tato jednota je darem od Boha. Tento dar je zároveň tajemstvím (verš 3), které lze objevit jenom skrze osvětlení Duchem, tedy opět Boží milostí!

Mt 2, 1 – 12

Přišli jsme od východu poklonit se králi.

Názvem „mudrci“ (řecky μαγοι) se na Východě označovali hvězdopřevodci. Tito mudrci byli přivedeni ke Kristu hvězdou, která byla symbolem Mesiáše: „Vyjde hvězda z Jákoba, povstane žezlo z Izraele“ (Nm 24, 17). Vedle Božího znamení hvězdy je pak další „průvodce“ k nalezení Krista: Písmo, které svědčí o narození Mesiáše v Betlémě (Mich 5, 1). Klanění a dary jsou tichým a zároveň jistě výmluvným svědectvím, že toto dítě je mesiánským králem (Ž 72, 10 – 11). Mudrci, představující pohanské národy, jsou vedle pastýřů dalšími svědky narození Mesiáše, který je spasitelem nejen Židů, ale i pohanů.

Bůh pro všechny,

tak nějak bychom mohli vyjádřit hlavní motto dnešní slavnosti, kterou se otvírá druhá, různě dlouhá část vánoční doby. Je to podobně jako s adventem, pamatujete? Advent se také dělí na dvě „poloviny“: tu první jsme věnovali přípravě na parusii, tedy druhý příchod Kristův na konci věků, a tu druhou, trvající pouhý týden, už bezprostřední přípravě na narození Pána Ježíše v Betlémě. Nejinak je tomu tedy i s dobou vánoční: ač se navenek jeví jako kompaktní celek, je vnitřně vymezena dvěma událostmi: narozením a zjevením. A zatímco doba „narození“ je vždycky stejně dlouhá, je doba „zjevení“ co se délky týče proměnlivá; její délka totiž závisí na tom, na kdy připadne první neděle po dnešní slavnosti. Nejdelší „Vánoce“ tak máme právě letos, kdy slavnost Zjevení Páně (na Východě nazývaná Epifanie) připadla na neděli, a nejkratší jsou tehdy, kdy Zjevení Páně slavíme v sobotu. Nedělí po Zjevení Páně totiž končí vánoční doba: připadá na ni poměrně mladý svátek Křtu Páně¹, o kterém si povíme za týden. Obsahově však patří dnešní slavnost se svátkem Křtu Páně k sobě a vytváří harmonický celek zjevení. Vzájemný vztah obou částí vánoc trefně vystihuje německý liturgik J. A. Jungmann: *Tajemství vtělení zůstává v obou případech vlastním tématem; o Vánocích se však více zdůrazňuje blahosklonnost a dobrovolné ponížení Božího Syna, jenž se stal chudým lidským dítětem, o*

¹ v římské liturgii se samostatný svátek objevuje teprve v roce 1960

Epifanii se naproti tomu zaměřuje pohled na božskou velikost tohoto Dítěte, která již vyzařuje do světa².

Abychom pochopili skutečný smysl dnešní slavnosti a záměr, se kterým nám evangelista Matouš jako jediný vypráví tento příběh, budeme se muset ponořit do historie poněkud hlouběji než jindy. Samotný svátek Zjevení nebo-li Epifanie je staršího data než „naše“ západní Vánoce a pro východní křesťany je dosud nejvýznamnějším vánočním svátkem. V antice se termínem *ἐπιφανεῖα*³ rozumí jak viditelné zjevení božstva, tak také slavnostní příchod panovníka (který je jako božský uctíván) do měst jeho říše. Poprvé se tento svátek objevuje už počátkem 3. století, přičemž stopy vedou do egyptské Alexandrie, kde gnostická sekta baziliánů slavila právě 6. ledna svátek Ježíšova křtu, jenž je podle jejího chápání zároveň vlastním svátkem narození Božího Syna⁴. Východ tedy pravděpodobně reagoval zavedením „našeho“ svátku jako pochopitelné reakce na tuto gnostickou slavnost. Nicméně jsou tu další, přinejmenším zajímavé okolnosti: V Alexandrii totiž slavili v noci z 5. na 6. ledna pohané svátek zrození boha Eóna⁵; při oslavě jeho božských narozenin se nabírala a uchovávala ve slavnostním ceremoniálu voda z Nilu a též se věřilo, že o této sváteční noci vyvěrá z některých pramenů místo vody víno⁶. Neudiví nás tedy, že se o slavnosti Zjevení připomíná nejen příchod mudrců z Východu, ale také křest Kristův⁷ (voda) a svatba v Káně galilejské⁸ (víno) jako trojí forma zjevení Páně? Historické souvislosti těchto skutečností těžko už asi odhalíme. Proto je dnešní den na Východě také od nepaměti významným křesťanským datem. Ve 2. polovině 4. stol. pak došlo k vzájemnému sblížení západních Vánoc a východního Zjevení: zatímco Východ slavil 25. prosince⁹ kromě vlastního narození i příchod mudrců a 6. leden nadále vyhradil památce křtu a svatby, na Západě se mudrci přidali ke křtu a svatbě a vytvořili tak ideový rámec slavnosti, který se podnes nezměnil: *slavíme den proslavený třemi divy: dnes přivedla hvězda mudrce k jesličkám, dnes byla na svatbě proměněna voda ve víno, dnes chtěl být Kristus v řece Jordánu pokřtěn od Jana, aby nás vykoupil, aleluja!*¹⁰

Zatím jsme se věnovali jen křtu a svatbě a záměrně vynechali otázku třech králů, resp. mudrců, kteří jsou na Západě s dnešním dnem neodmyslitelně spjati. Tříkrálové průvody našimi městy i vesničkami, tradiční koledování či žehnání našich příbytků¹¹, *Sternsinger*, zpívající chlapečci s hvězdou v německém prostředí, to jsou jen některé z tradičních zvyků, spjatých s dnešním dnem. Ale nás teď nezajímají ani tak lidové tradice a zvyky, jako historická a teologická pravda, ukrytá kdesi hluboko v tříkrálovém příběhu. Otevřme nejprve Matoušovou evangelium a začtíme se právě do toho úryvku, který nám dnes v liturgii nabízí církev: *Když se Ježíš narodil za dnů krále Heroda v judském Betlémě, hle, do Jeruzaléma přišli mudrcové od Východu a řekli: „Kde je ten židovský král, který se právě narodil? Viděli jsme totiž, jak vyšla jeho hvězda, a přišli jsme se mu poklonit.*¹² Jak příběh dál pokračuje, nejen všichni víme, ale také jsme to dnes slyšeli: setkání s předními znalci Písma v Jeruzalémě, setkání se svatou rodinou v judském Betlémě, předání královských darů a odchod jinou cestou na Východ. Až potud má tříkrálový příběh romantický nádech; situace se však mění, když svatá rodina, poučená opět andělem, utíká se skrýt do Egypta a ukrutný Herodes následně vyvraždí chlapce mladší dvou let v Betlémě a okolí. Teprve, když Herodes zemře, vrací se svatá rodina, opět vybitá andělem, zpátky domů a usadí se v galilejském Nazaretě. Na tom všem by nebylo nic divného, kdyby nám tento příběh nezachoval jen Matouš, kdyby ostatní evangelisté prostě zcela automaticky

² J. A. Jungmann: *Der Gottesdienst der Kirche auf dem Hintergrund seiner Geschichte*, Innsbruck 1955; str. 231

³ objevení, zjevení, zevnějšek, sláva; Václav Prach: *Řecko – český slovník*, Praha 1942

⁴ F. *Nikolasch*: *Ursprung des Epiphaniestes*

⁵ v představách gnostické mytologie se termínem *αἰών* označoval zosobněný věk, a později v širším slova smyslu sféra nebes; řecky *věk, doba, epocha*; v našem kontextu se jednalo o boha času a věčnosti

⁶ *Epiphanius ze Salaminy* (†403): *Panarion haereses*, 51, 30, 1

⁷ Mt 3, 13-17; Mk 1,9-11; Lk 3, 21-22

⁸ Jan 2, 1 - 11

⁹ viz promluva ze slavnosti Narození Páně

¹⁰ Antifona k *Benedictus* z Ranních chval slavnosti Zjevení Páně, Denní modlitba církve, 1. díl

¹¹ Od konce středověku se objevuje zvyk žehnání obydlí s použitím křídý, vody a kadidla, toho dne svěceného. Křídou napíší nad dveře příbytku písmena **C+M+B** s příslušným letopočtem. Většinou se tato písmena chápou jako insignie jejich jmen, nejspíš jde ale o první písmena prosby "**C**hristus **M**ansionem **B**enedicat" (*Kriste, požehnej tomuto příbytku*).

¹² Mt 2, 1 – 2; cit. podle Jeruzalémské bible, XVI. svazek „Evangelia“, KRYSTAL, Praha 2006

nepředpokládali, že malý Ježíš vyrůstal bezproblémově v Jeruzalémě a nedělali, jakoby žádní mudrcové ani žádní nebozí chlupci nebyli. Jak to tedy ve skutečnosti bylo?

To se asi už těžko dozvíme a nelze ani jednoznačně určit, proč Matouš tuto kapitolu do svého evangelia převzal. Vědecká exegeze se kloní k názoru, že autor evangelia, které bylo sepsáno někdy v devadesátých letech 1. století, našel tento materiál v tradici, a vkládá ho do svého evangelia zásadně z jiných než z historických důvodů. Jeho záměrem je totiž vytvořit paralelu mezi Ježíšem a Mojžíšem, což nás ostatně při znalosti adresátů evangelia, kterými byli židokřesťané, ani nepřekvapí. Ať už si ale uděláme na historičnost Matoušova vyprávění jakýkoliv názor, musíme vzít v potaz alespoň následující úvahu. Tak především Herodes¹³, krajně nedůvěřivý politik, by se jen těžko spokojil se zprávou nějakých neznámých mudrců, ale nejspíš by po dítěti rozjel pátrání na vlastní pěst. Vyvraždění betlémských chlapců by jistě historickému Herodovi sebemenší potíže nedělalo, vezmeme-li v úvahu jeho pověstnou krutost, nicméně o události, kterou nám Matouš popisuje, nemáme důkazů z jiných zdrojů, které jsou Herodovi apriori nepřátelsky nakloněny. Lze jen těžko připustit, že by židovské, resp. mimobiblické prameny, o takovém masakru pomlčely. I narození Mojžíšovo totiž provázelo podobně zběsilé vraždění: *zatímco se naši (Židé v Egyptě) museli zabývat takovými pracemi (stavbou pyramid), událo se něco, co v Egyptánech více oživilo touhu nás vyhubit. Jeden ze znalců Písma – neboť tito se vyznali v předpovědi budoucnosti – předpověděl králi, že se narodí chlapec z hebrejské krve, který dospěje, zničí vládu Egyptanů a Izraelity učiní mocnými. Vynikne zvláště ctností a vzpomínka na něho bude slavná. Tento výrok krále polekal a on poručil vhodit všechny izraelské chlapce hned po narození do řeky a tak je usmrtit. Egyptské porodní báby mají přesně zjistit, kdy budou rodit hebrejské ženy, a pečlivě střežit dobu porodu¹⁴.* Šlo tedy Matoušovi opravdu o to ukázat všemi možnými způsoby, že Ježíš je novým Mojžíšem? A proč nechává svoje „mudrce“, kteří předpovídají narození Krále, přijít z Východu? Můžeme v tom snad vidět ozvěnu dávného Bileáмова prorocství, který – ač měl Izraelity proklít – pronáší nad lidem trojí požehnání¹⁵? Nejspíš ano, shoduje se na tom většina dávných legend i současných exegetů. A kdo vůbec byli oni μάγοι¹⁶? Původně se jednalo o označení příslušníků persko – médské kněžské třídy, kteří se vyznali především ve hvězdoprapectví a vykládání snů. Později byl tento název přenesen i na chaldejsko – babylónské astrology. Nemusím snad ani připomínat, že tradiční označení králové a jejich počet je mnohem pozdějšího data a nemá tedy s realitou cokoliv společného¹⁷. Nebo se – a obojí se spolu nemusí vůbec vylučovat – inspiroval evangelista skutečnými událostmi? Tak např. v r. 9 př. Kr. přišly do Palestiny delegace z mnoha východních zemí vzdát poctu Herodu Velikému při příležitosti dokončení Caesareje Přímořské¹⁸ a v roce 66 po Kr.¹⁹ na základě předpovědí z hvězd navštívili skuteční mudrcové spolu s arménským králem Tiridatem císaře Nerona, aby mu vzdali hold jako světovému králi? I oni se totiž po setkání s ním vrátili domů jinou cestou²⁰, a nejen to: Plinius starší nazývá krále a jeho delegaci μάγοι²¹. A nakonec hvězda: ta hvězda, kterou mudrcové spatřili, která je vedla z východních krajín až do Jeruzaléma, aby nad svatým městem dočasně zhasla a předala svou vládu svatým Písmům, ale aby se znovu rozzářila nad Betlémem, až se mudrci zaradovali nevýslovnou radostí. Byla to skutečná hvězda, byla to kometa, jak ji vidáme na našich Betlémech, nebo se jedná o další z možných Matoušových konstrukcí? Víme, že v roce 7 př. Kr. došlo k ojedinělé konjunkci Jupitera a Saturnu v souhvězdí Ryb. Jupiter byl totiž považován za hvězdu světového vládce a

¹³ Herodes zvaný Veliký, syn Idumejce Antipatera a Nabatejky Kypros se narodil r. 73 př. Kr., roku 40 př. Kr. byl římským senátem jmenován judským králem, roku 37 dobyl Jeruzalém a ujal se vlády; během své vlády zajistil třicetiletý mír, byl významným stavitelem i politikem; znovu vybudoval Jeruzalémský chrám a byl nesmírně krutý. Popravil manželku, švagra a tři syny, posledního pět dní před svou smrtí. Jen rozumnost jeho sestry Salome zabránila brutálnímu masakru: umírající král si přál popraviti v okamžiku své smrti tisíce židovských jinochů, aby tak v Izraeli nebyla rodina, která by v den jeho smrti netruchlila. Zemřel v roce 4 po Kr. Celkem měl deset žen. V NZ se s ním setkáváme v tomto vyprávění a dále u Lk 1, 5 a Sk 23, 35.

¹⁴ Židovské starožitnosti 2, 2.2

¹⁵ srov. Nu 24, 15 - 17

¹⁶ ó μάγος věštec, kouzelník, astrolog, kejklíč, jako adj. kouzelný

¹⁷ Jejich počet „objevuje“ teprve *Origenes*; v 6. stol. jsou *Cesariem z Arles* nazváni „králi“.

¹⁸ *Josephus Flavius*: Židovské starožitnosti, 16, 5, 1, 136 - 141

¹⁹ uvážíme-li souslednost s dobou vzniku evangelia po roce 80, pak se tato úvaha jeví docela pravděpodobně

²⁰ *Cassius*: Dějiny Říma, 63, 7; srov. Mt 2, 12

²¹ Přírodověda 30, 6, 16n

souhvězdí Ryb za znamení konce doby; Saturn naproti tomu za hvězdu Židů²². Souvislost mezi těmito úvahami je více než jasná: V Palestině se narodil židovský král²³. Podle antického smýšlení bylo nadto každé narození člověka provázeno objevením se hvězdy: čím významnější měl tento člověk být, tím jasnější byl její svit!

Král Herodes, zneklidněný touto událostí, si dá předvolat všechny znalce a učitele Zákona a vyptává se jich, co tom dítěti říkají svatá Písma. Ti ho okamžitě odkazují na proroka Micheáše²⁴, nicméně jejich, resp. Matoušova citace úryvku, je nepřesná. Byl evangelista opravdu neznalý Písma nebo je i tato nepřesnost záměrná? Ano, je záměrná, a Matouš jedná přesně v souladu s tehdejší způsobilou prací s Písmem svatým.²⁵ Teprve potom, když jsou mudrci poučeni znalci a učitelé Zákona, nacházejí cestu do Betléma. Hvězda se opět objeví a zastaví se nad místem, kde bylo Dítě. Božské Dítě. Klanějí se mu a přinášejí mu poněkud zvláštní dary: zlato, kadidlo a myrhu²⁶. Otcové chápali dary velmi symbolicky: zlato označovalo Kristovu královskou hodnost, kadidlo odkazovalo na jeho božství a myrha k jeho utrpení a smrti. Potom – jak už bylo zdůrazněno – se vracejí do své země jinou cestou – symbolika této výpovědi je přece víc než zřejmá. Ten, kdo se setká s Kristem, už se nemůže vrátit po stejných cestách, jako když Krista neznal.

Co nám o mudrcích z Východu vyprávějí legendy? Tak např. středověká *Legenda aurea* dominikána Jakuba de Voragine²⁷ věnuje třem králům poměrně obšírný prostor. Návštěva třech králů se uskutečnila, když bylo Ježíškovi 13 dní, téhož dne o 29 let později byl dospělý Ježíš pokřtěn Janem a opět týž den, akorát o rok později, se udál zázrak na svatbě v Káně. A opět týž den po roce nasýtil pět tisíc lidí pěti chleby. Čtveré zjevení Boha lidem tvoří tedy podle této legendy obsah dnešního svátku. Autor zná dokonce tři sady jmen: Appellius, Amerius a Damascus, resp. Galgalat, Malgalat a Salathin, resp. Caspar, Balthasar a Melchior²⁸ a považuje je za nástupce Balaamovy, poněvadž cituje z jeho prorocství: *Vyjde hvězda z Jakuba, povstane žezlo z Izraele*²⁹. Poznává rovněž, že králové přišli od hranic perských a chaldejských, kde teče řeka Saba, podle níž se celá krajina nazývá sabská. Zajímavé je, že zatímco se Jakub de Voragine velmi detailně věnuje událostem, popsaným evangelistou, je další osud králů jakoby zahalen v mlze: *V Kristu našli klid*. Potom už jen suše konstatuje, že těla se ocitla v dominikánském kostele v Miláně, odkud byla přenesena do Kolína. Cesta královských ostatků, které dnes skutečně odpočívají v kolínské katedrále, byla ale poněkud složitější: Legenda vypráví, že ostatky králů, které apoštol Tomáš vysvětil na biskupy a kteří skonali krátce po sobě, přenesla císařovna Helena nejprve do Cařihradu, později je svatý biskup Eustorgius přenesl do Milána. Po dobytí Milána německým císařem Fridrichem Barbarossou roku 1158 je kolínský arcibiskup Reinhard z Dasselu odvezl do Kolína nad Rýnem. Tam byly nejprve uloženy do chrámového pokladu při kostele sv. Petra. Dnes odpočívají v nádherném zlatém relikviáři Mikuláše z Verdunu, jednoho z nejslavnějších středověkých zlatníků, v kolínské katedrále.

Dost bylo teorie, mohli bychom parafrázovat známý výrok 90. let, chtělo by to nějaký rozumný závěr. Nějakou aplikaci dnešní slavnosti na naši dobu, na naše životy, na naše poslání, které

²² Správný výklad našel patrně již počátkem 17. stol. proslulý německý astronom Johannes Kepler, který 17. prosince 1603 pozoroval v Praze konjunkci (úhlové sblížení) planet Jupiteru a Saturnu. Napadlo ho proto propočítat, kdy ke stejné konjunkci obou planet došlo v období kolem počátku křesťanského letopočtu, a zjistil, že se tak stalo v r. 7 př. Kr. dokonce třikrát po sobě: koncem května a září jakož i počátkem prosince, a to v souhvězdí Ryb. Takový úkaz nemohl zajisté uniknout babylónským hvězdopřevodcům, kteří o tom dokonce zanechali zprávu na hliněné tabulce, objevené r. 1925 archeology (Jiří Grygar: Svět vědy a víry, Aldebaran, Praha 2002)

²³ E. Stauffer: Jesus, Gestalt und Geschichte, Bern 1957, str. 35

²⁴ Mich 5, 1 - 3

²⁵ Meinrad Limbeck: Malý stuttgartský komentář, Evangelium sv. Matouše, str. 38 - 46

²⁶ srov. Iz 49, 7; 60, 1 - 10; Ž 68, 30; 72, 10 - 15

²⁷ Jakub de Voragine, člen řádu Kazatelů, později janovský arcibiskup, skládá svou Zlatou legendu koncem 13. stol. Dílo je vrcholem více než tisíciletého vývoje latinské legendy, autor ji koncipoval jako pomůcku pro svoje spolubratry současné i budoucí; dílo obsahuje 176 vyprávění o svátcích Krista a o svatých. Roku 1357 zpracoval Zlatou legendu neznámý český dominikán, vypustil pro Čechy neaktuální svěťce a naopak doplnil dílo o české postavy, vznikl Pasionál ze 166 příběhů, vrcholné dílo české středověké hagiografie.

²⁸ jména Kašpar, Melichar a Baltazar jsou poprvé doložena v latinském překladu jedné řecké kroniky z 6. stol., ve spisu *Excerpta et collactanea* z poč. 8. stol. se dokonce setkáváme s jejich podrobným popisem.

²⁹ Nu 24, 15 - 17

nám Pán svěřil a svěřuje. Jak to tedy bylo s těmi třemi králi? A byly opravdu tři? A ty ostatky, co leží v Kolíně, patří opravdu mudrcům, jejichž sošky tradičně od dnešního dne zdobí naše betlémy? Tyto a podobné otázky se nám teď možná rojí v hlavě, ale – ruku na srdce – nejsou to otázky tak trochu dětinské? Pokusil jsem se letným pohledem načrtnout to, co se můžeme o teoretickém pozadí dnešního svátku dozvědět. Mohou to být samozřejmě pravdivé závěry, ale mohou to být i naprosté nesmysly. Je přece stejně tak možné, že králové z Východu přišli a byli opravdu tři, že přinesli malému Ježíškovi dary a nikdo z evangelistů to nezaznamenal. Oni vůbec evangelisté nezaznamenali všechno a taky nám to nepřípadně divné. A stejně tak mohl Herodes zabít několik chlapců v okolí Betléma a vzhledem k tehdejší hodnotě dětského života to mohlo dobové historiky nechat v klidu. Prostě mohlo to být jakkoliv, ale Matoušovi nešlo o to, aby nám zaznamenal reálnou historii, šlo mu o příběh, o jeho pointu, o jeho poselství. A to poselství jsem si dovolil parafrázovat v názvu této studie: **Bůh pro všechny**. Ano, v Ježíši Kristu, v Betlémě narozeném Mesiáši, sestoupil na tuto zem Bůh pro všechny. Nejen pro Židy, nejen pro vyvolený národ, ale i pro pohany. Proto nechává Matouš v těsném závěsu narození připutovat do Betléma bezejmenné mudrce z Východu: nespecifikuje ani jejich počet, ani jejich jména. Není to důležité. Jsou to prvotiny pohanů, jsou prvními z dlouhého, nikdy nekončícího zástupu lidí všech ras, kultur a věků, kteří budou vábeni zářící hvězdou a půjdou se poklonit betlémskému Dítěti. Jsou prvními z těch, kteří se v budoucích staletích a tisíciletích zaradují nevýslovnou radostí, když se setkají s Kristem, prvními z těch, kteří se budou do svých domovů vracet jinou cestou. *Co vlastně viděl Izaiáš? Daleko na úsvitu dějin vidí v jednom jediném okamžiku to, co se bude odehrávat po staletí. Naopak příběh, který nám líčí Matouš, není nějaká krátká, přechodná epizoda, nýbrž začátek čehosi, co už nepřestane. Tito mudrci z Orientu nejsou posledními, ale naopak prvními ve velkém zástupu, který ani v budoucnu nebude mít konce, ale napříč staletími rozpozná poselství hvězdy ve slově Písma a najde toho, který, ačkoliv zdánlivě bezmocný, je přesto dárce velké radosti*³⁰. Když Matouš nebo prostě ten, koho za Matouše pokládáme, píše svoje evangelium, není toto univerzalistické pojetí spásy mezi křesťany ze židovství ještě zdaleka přijaté. A tak snad právě proto putují v Matoušově podání k betlémským jesličkám tajemstvím zahalení mágové z Východu. A ještě jedna skutečnost mě nenechala klidnou při uvažování nad tříkrálovým příběhem: jdou za světlem hvězdy. Jsou to snad astrologové, hvězdopřevci, mágové. Tedy pořádní pohané, oddaní různým pseudoduchovním a pseudovědeckým praktikám. Ale jsou to podle všeho poctiví muži, kteří chtějí poznat pravdu, jsou otevření všem znamením doby, všem podnětům, které čtou v knize stvoření. A tak když jednoho dne zazářila na obloze jejich životů hvězda, neváhali ani na okamžik a vydali se na cestu. Vedl je rozum – hvězda symbolizuje poznání Boha skrze stvořený svět – a vedla je také touha tohoto Boha poznat, neboť srdcem vytušili, že Bůh, jehož hvězda na nebi tak mocně září, není ledajaký bůh, ale Bůh, kterému záleží na každém člověku. Tedy i na nich, neznámých a bezejmenných mudrcích kdesi od chaldejských hranic. Snad se podobali praotci Abrahámovi, který se kdysi taky vydal na cestu. Jenom proto, že uslyšel hlas neznámého Boha a tomuto Bohu uvěřil. A naši králové, ať už byli nebo nebyli, se též vydali. Hvězda jim svítila na cestu, vedla neomylně jejich kroky, až se najednou ztratila. Už jí nebylo třeba. Byli v Jeruzalémě. Ve městě, kde žili učitelé a znalci Písma. Všimněme si: zatímco po neznámých krajinách, pouštích a oázami je vedla hvězda – tedy poznání Boha pouhým rozumem ze stvořených věcí – převzalo v Jeruzalémě její funkci Písmo. A s ním jeho oficiální učitelé a vykladači. Jsou to zvláštní muži, tihle Ukazatelé na cestě k Bohu. Všechny posvátné pravdy mají v malíčku, Písma znají z paměti, všemu rozumí a všechno vědí. Když se jich naši mudrci zeptají, vysypou doslova z rukávu správnou odpověď včetně patřičného citátu. A nic. Nic víc se neděje. Zatímco králové s nepředstavitelnou radostí v srdci těch několik posledních kilometrů své pouti doslova proběhnou, protože našli Pravdu a nemohou zůstat stát, učitelé a vykladači Zákona stojí. Zůstanou, ani se nepohnou. *Ukazatelé ukazují cestu, ale samy zůstávají stát*³¹. Už jsme o tomto problému několikrát diskutovali, a je tu znovu. Tři králové sice Písma neznají, ale jdou a dojdou cíle svého života, učenci v Jeruzalémě Písma znají, ale nežijí podle nich. Diskutují, studují, bádají, ale nežijí. Víra je pro ně pouhá nauka, pouhý soubor vědomostí, ale ne život, ne důvěra, ne láska. Už chápeme, proč nám Matouš tenhle úžasný příběh vypráví a proč by bez něj evangeliu něco podstatného chybělo? A už víme, které z postav se podobáme my?

³⁰ Josef Ratzinger: Vánoční promluvy, KN Kostelní Vydří 2007, str. 44

³¹ sv. Augustin